

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ

Ի Ս. ԳԻՐՍ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Քենեկի գիրք: Զ՝ 5, 59:

Դ. (*)

ԶԻՆՆԵ Է ՃՇՄԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Զինն է ճշմարտություն».— այս հարցում անպատասխան թողնելով զրազեցությունը է դմարդկային միտք. յորմէ հետէ խորհող մարդ սկսաւ պարագիւլ ի քննական նկատութիւն համարէն տիեզերաց եւ ի խորմէ զննել զհանդամանս աշխարհիս եւ կենաց, միշտ քննացած է խելամուտ լինել զաղանեաց բնութեան եւ արարչութեան, խորագլուխ լինել էութեան երեւելեաց եւ աներևութից, հետազոտել եւ խմանալ զսկզբնապատճառս եւ զիսկութիւն գոյութեան, այսինքն՝ հասաւ լինել իրաց ըստ ինքեանց, էութեան եւ նպատակի նոցունց:— Ուստի՞ է աշխարհս այս, զի՞նք՞ վասն է՞ր եւ առ ի՞նչ է. զի՞նչ է բուն իմաստն աշխարհիս, զի՞նչ է առեղծուածն կենաց եւ զի՞նչ է վախճան նորին: Այս եւ սոցնալիսի հարցուածոց ի խնդիր ելած են վերատին եւ վերստին անթիւ անհամար իմաստաւէրք ի հնումն եւ ի նորումն, եւ զուն գործած են բազմադիմի առաւել կամ նուազ հոյակապ զիտական յորինարօր օրինակօք եւ տեսական պայմանօք լուծանել զնոսին:

Ապաքէն խաղաղութեան հետազոտիչ միաք մարդոյս, մասնաւորապէս փիլիսոփայք հեթանոս հին ժամանակաց յընթացս դարոց վերահասու եղած են բազմապիսի նորանոր ծանօթութեանց, գտած են ինչ ինչ ճշմարտութիւնս, բայց սակայն չեն կարողացած զիտակ լինել բուն իսկ բացարձակ ճշմարտութեան: Միթէ հնա՞ր ինչ ինչ լսկ զիտական ճանապարհաւ եւ ոճով հասանել ի զիտութիւն ճշմարտութեան. արդեաք բընաւ իսկ կա՞յ ճշմարտութիւն, ո՞րք է նա եւ զի՞նչ է:— Ի կատարած ամենայնի, յիտ

անչափ ճշմանց, մարդկեղէն իմաստասիրութիւնն, յուսահատ եւ ի հարկէ բռնադատեալ, պարտէր խոստովանել թէ ընդունա՞յն է ի խնդիր ելանել ճշմարտութեան, զի անգոյ է այն.— յայտ իսկ է՞ թէ չի՞ք ինչ ճշմարտ. եւ այն միայն ստոյգ է՞ թէ ոչի՞նչ զիտեմք ստուգութեամբ:— Այս էր եղբարացութիւն հեթանոսական իմաստասիրութեան, ինքնորաւ եւ ինքնահաճ մարդկեղէն զիտութեան, զոր սքանչելապէս եւ զիպրապոյնս կը նկարագրէ Պաւլոս Առաքեալ ի թղթին առ Հռովմայեցիս (Պղ. 1, 18—25), զայս ձեւ օրինակի.

«Քանզի յայտնելոց է բարիութիւն Աստուծոյ յերկնից ի վերայ ամենայն ամբարշտութեան եւ անիրաւութեան մարդկոն, որք զճշմարտութիւնն անիրաւութեամբ ունին [ճշդիւ՝ կասեցուցանեն, կամ՝ արգելուն, կամ՝ խափանեն]: Վասն զի զիտութիւնն Աստուծոյ յայտնի է ի նոսա, քանզի Աստուծոյ իսկ յայտնեաց նոցա: Զի աներևոյթք [այսինքն՝ աներևոյթ էութիւն] նորա ի սկզբանէ աշխարհի արարածովքս [= իւր ստեղծած գործովք] իմացեալ [= խորհելով, մտախոհութեամբ] տեսանին, այսինքն է մշտնջենաւորութիւն եւ զօրութիւն [ճշդիւ՝ մշտնջենաւոր զօրութիւն] եւ Աստուածութիւն [= Աստուածային բարութիւն] նորա, զի ո՛չ գտանիցին ամենեւին տալ պատասխանի [= որպէս զի այլ եւս չկարենան ամենեւին զանձինս արդարացուցանել]: զի ծանեան զԱստուծոյ, եւ ոչ իբրեւ զԱստուծոյ միտաւորեցին կամ գոհացան [զնմանէ], այլ նախապէս ի խորհուրդս իւրեանց, եւ խաւարեցան անմըտութեամբ սիրտք նոցա [= անմիտ սիրտք նոցա]: Զանձինս առ իմաստունս ունէին, յիմարեցան [= յիմարեցան այնու զի զանձինս առ իմաստունս ունէին], եւ փոխեցին զմիտոս անեղծին Աստուծոյ ի նմանութիւն եղծանելի մարդոյ եւ թռչնոց եւ շորքատանեաց եւ սողնոց. . . [եւ] որք փոխանակեցին զճշմարտութիւնն Աստուծոյ ընդ ստութեան, եւ հնազանդեցան [ճշդիւ՝ երկիր պղծին] եւ պաշտեցին զարարածս եւ ո՛չ զԱրարչին:—

Արդարեւ հեթանոս աշխարհի կրօնական եւ իմաստասիրական զարգացումն ժամանած էր ի խաւարածում կապալաշտութիւն, ի զաղարի մարդապաշտութիւն եւ

(*) Տե՛ս Սիմոն 1928, էջ 262 հհ. եւ էջ 330 հհ. եւ Սիմոն 1929, էջ 68 հհ.:

ի յուսակորոյս սկեպտիկան (յերկուանոց) աշխարհահայեցութիւն, որոց զոգչեա իմն արձագանդքն են՝ որք կը հնչեն բերանով Պիղատոսի Պնտաջեոյ, որ ամբարձաւ աճ եւ հեղեութեամբ խոսն արհամարհանօք բացաղանչեց՝ «Զի՞նչ եւ մշնարսոյր իմն», — երբ զէմ յանդիման նորա կանգնած էր անձնաւորումն մշնարսոյր իմն մարմնապիւ իմն զիստիմն, — Փրկիչն աշխարհի, իրբեւ հէջ կալանուոր եւ մահապարտ:

Հրէից ծերակոյտն, քահանայապետն Կայիափա, ծերք եւ զպիրք, մատուցեալ մար Բազայի կայիալ զՅիսուս կ'ածեն կը հուսնեղնա յատեանն իւրեանց, եւ յետ կարճ՝ խոտկայոյզ ամբոխովից հարցաքննութեան յորում Յիսուս յայտնապէս զանձն Փրկուս առաւ Որդի Աստուծոյ կը յայտարարէ, զնա իրբեւ զհայճոյիչ ի մահ կը դատապարտեն: Բայց որովհետեւ Հրէական ծերակոյտն յորմէ հետէ Հրէաստան (Պաղեստինէ) Հռովմէական Պատեթեան պաւստ եղած էր (յամի 6), չունէր այլեւս մահուան դատաւճառ զորմադրութեան իրաւունքն, այլ այդ իշխանութիւն կենաց եւ մահու վերապահեալ էր միայն Հռովմայեցի Պրօկուրատորին (կուսակալին), հարկեցան տանէ զՅիսուս կապեալ յատեանն Պիղատոսի, որ յայնժամ կուսակալ էր Հրէաստանի եւ միանգամայն զերազոյն դատաւոր (յամն 26—36):

Արդ, ծերակոյտն Հրէից՝ զատաջակայ ինդիրն Հռովմայեցի դատաւորին աւելի զիւրահաս եւ ընդունելի ընծայելոյ նպատակով՝ խորամանկութեամբ պատրաստած եւ մատուցած էր զիւր դատախազութիւնըն, միանգամայն քաղաքական զոյն տալով դատին:

Ամբաստանութիւնն էր երեքկիսն պայմանաւ. նախ՝ զի Յիսուս խոտկարար է հասարակաց խաղաղութեան, եւ խոտորեցուցիչ մոլորիղեան, վասն որոց չարագործ երկրորդ՝ զի արգելու ի տալոյ հարկս Կայսեր, ուստի ապստամբ, երրորդ՝ զի առէր զանձնէ թէ Քրիստոսն իցէ, թագաւոր Հրէից եւ Որդի Աստուծոյ, ոմին իրի հայհոյիչ, յճր սակս ըստ Հրէական օրինաց պարտի մեռանել (Երկր. Օր. 13, 1—5 եւ Ղեւ. 24, 16), եւ զի մասնաւորապէս թագաւոր կոչէ զանձն իւր, ուստի հակառակ է Կայսեր, եւ ա՛յս իսկ, ըստ Հռովմէական

դատման, յայտնապէս քրէական յանցանք էր (*). ընդդէմ Կայսեր Հռովմայեցեոց եւ Պատեթեան, եւ բուն այս կէտ ամբաստանութեան հուսկ յետոյ վճռական թուեցաւ Պիղատոսի, որ եւ՝ կամելով հաճել զմիտս ամբոխին՝ հաւանեցաւ տալ զվճիռ մահապարտութեան (**):

«Եւ Յիսուս եկաց առաջի դատաւորին».— չէ՞ մարթ երեւակայել առաւել յուզիչ, առաւել սարսուռի, առաւել ահաւոր եւ սքանչելահաշ տեսարան քան զայն՝ զոր ազդոյ արձանական ոճով հաւմանալիք կը նկարագրեն Աւետարանիչքն Մթ 27, 11—26. Մկ 15, 1—20. Ղկ 23, 1—25 եւ մանաւանդ ՅՏ 18, 28—19, 1—16:

Պիղատոս եւ Յիսուս, զէմ յանդիման միմեանց կանգնած, երկու տիեզերական պատմական իշխանութիւնք, հեթանոսութիւն եւ Քրիստոնէութիւն.— մին երեւեցուցիչ մեծագոր աշխարհակալ Պատեթեան Հռովմայեցեոց, նստեալ յաթոս դատաւորական. իսկ մեւսն՝ թագաւոր թագաւորաց եւ Տէր տերանց, ահեղ՝ մեծաշուք եւ վեհափառ կերպարանօք, իրբեւ կալանաւոր, չարագործ եւ մահապարտ:

Պիղատոս հարցանէ զպատգամաւորս ծերակոյտին. «զի՞նչ չարախօսութիւն մատուցանէք զառնէն զայնմանէ»:

Պատասխան. «Եթէ Հէր չարագործ այնն այն, ապա ո՛չ մասնէաք զնա քեզ»:

Պիղատոս արհամարհոտ հեղնութեամբ. «Առէք զնա դուք, եւ ըստ ձերոց օրինացն դատեցարուք»:

Հրեայք զգալով զայսպանալից քամահանս դատաւորին կը հարկաւորին իւրեանց իշխանութեան չափաւորութիւնն խոտորմանել.— «Մեզ ո՛չ է արման սպանանել զոք».— այսինքն՝ չունիմք զայդ իրաւունս:

Ապա Պիղատոս զսրովիչ հեղնութեամբ ասէ ցամբաստանեալն. «Դե՞ս ես թագաւորն Հրէից»:

Յիսուս երկակողմանի պատասխանելով.— «Ի քէն ասես զայդ, եթէ ալք ասացին քեզ զինն».— այսինքն՝ ըստ Հռովմէական

(*) Լատ. crimen laesae majestatis.

(**) Ըստ օրինաւոր ոճոյ ասելով՝ condemnno, ibis in crucem, գատապարտեմ զքեզ ի խաչ եղանակ:

կա՞նք կամ ըստ Հրէական տեսակետի է հարցումնդ այդ. արդեւք պարտիմ պաշտպանել անձինս ընդդէմ ամբաստանութեան Հոգեմայրիցի՞ դատաւորին՝ թէ եւ խնամարար աստուծոյ մի եմ ի կայսերէ, եւ կամ թշնամի՞ք իմ, Հրեայք, ասացին քեզ զի՛նէն՝ թէ եւ զանձն իմ մեղիական թագաւոր յայտարարած եմ, եւ ամէն իրի իսկ խղովկեցուցիլ եւ պատժապարտ համարեալ եմ։ Եթէ՞ այսպէս եւ եթէ՞ այնպէս, յերկոսին իսկ դէպքս եւ չեմ օրինազանց եւ ո՛չ պատմոյ արժանի։

Պիղատոս, թէպէտ եւ պարտէր ի հարկէ ընդունել զհնարաւորութիւն սոյնպիտի խտրոյ, բայց սակայն բարձրագոյն դայրացմամբ ասարկեց նոյնհետայն. «Միթէ ե ես Հրեայ իցեմ, աղկն քո եւ քանանայապետք մատնեցին զքեզ ինձ. զի՛նչ գործ գործեալ է քո», այսինքն՝ գործմանալի՞ պատասխան. միթէ զի՛նչ եւս Հրեայ կը կարծես. իմ հարցուած չէ՞ ըստ տեսակետի ձեր հրէական անապաշտութեան, այլ իրրեւ Հրովմայեցի պաշտօնեայ եւ դատաւոր յատենի հարցանեմ զքեզ. աղկակիցքդ քո կ'ամբաստանեն զքեզ, թուի թէ՞ ո՛չ առանց պատճառաց. դատախազք քո առնեն՝ թէ դու զքեզ ինքնին թագաւոր համբաւած ես, օ՛ն, ուրեմն, ասա՛՛ դո՛ւ ես թագաւորն Հրէից։

Յիսուս. — «Ի՞մ արքայութիւն չէ՞ յայսում աշխարհէ . . . »։ — Այսպիսի գերաշխարհային ինչ թագաւորութիւն անշուշտ անիմանալի եւ օտարտի իմն թուեցաւ Պիղատոսի. քանի՞ն օտար եւ հեռի էր ի Պիղատոսէ զազափարն երկնաւոր՝ հոգեւոր իրիք թագաւորութեան, Աստուծոյ արքայութեան։ Վասն որոյ ասէ

Պիղատոս. «Ապա թէ այդպէս իցէ, թագաւոր ոմն եւ դու». — այսինքն՝ քանզի դու արքայութիւն մի ունիս — թէ եւ անիմաց է ինձ նորին որպիսութիւն — ուրեմն թագաւոր ոմն եւ դու։ —

Յայնժամ Յիսուս բացայայտապէս կը հաստատէ՝ «Դու ասես թէ թագաւոր իցեմ», այսինքն՝ բարեք ասացեր, արդարեւ եւ թագաւոր եմ. այս բան ո՛չ եթէ ժխտական, այլ մանաւանդ հաստատական է(*): — «Բայց» յարկց Յիսուս իրրեւ ըզ-

մեկնութիւն որպիսութեան եւ հանգամանաց իւրոյ թագաւորութեան, «ես յայդ իսկ ծնեալ եմ, եւ ի դոյն իսկ եկեալ եմ յաշխարհ, զի վկայեցից ձ՛ՆՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆՆԵ. ամենայն որ ի ճշմարտութենէ է՝ լսէ բարբառոյ իմոյ»։ —

Բանգազուշո՞ղ խելացնոր, թէ եւ անշնաս, երազատես ոմն թուեցաւ Պիղատոսի իւր յանդիմանակացն։ Ապա ուրեմն, կը խորհրդածէր նա, եւ սա՛ մին է ի մոլեմուխանձ յիմարաց՝ որք յածին ի սնտալ ցնորո, վայրապար զհետ պնդելով դատենել զքեզմարտութիւն. որպիսի՞ ընդունայն ջան, քանի՞ անօգուտ վատտակ. ողորմելի՛ մարդ անմիտ, դո՛ւ եւս կը կարծես զիտակ զինել անպոյ ճշմարտութեան եւ կը համարձակս վկայել իսկ այդց բանգազուշանաց։ Կը յիշէր Պիղատոս՝ թէ էր երբեմն յորժամ ինքն եւս ի դո՛ւր կը հաստատար թէ զոյ բացարձակ իմն ճշմարտութիւն, յորժամ կը յաճախէր ի դպրոցս իմաստասիրաց, այլ սակայն ունկնդրութեամբ ուսմանց եւ պէսպէս փայլուն խորիմաց վարդապետութեանց փիլիսոփայից չէր յաջողած հասանել ի գիտութիւն ճշմարտութեան։ Եւ հուսկ ուրեմն յուսահատեալ յանգած էր ի հաստատուն համոզումն՝ թէ անգիւտ իմն է ճշմարտութիւնն, զի բնա՛ւ իսկ չի՛ք ճշմարտութիւն (տ. ի վերադոյնսն)։ — Ապա քէն յայսպիսի միտս իմանալի է Պիղատոսի խօսքն՝

«Զի՛նչ է ձ՛ՆՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ»։

Այս էր զոգցես իմն յայտարարութիւն հոգեւոր, բարոյական եւ իմաստասիրական անտնկութեան հեթանոսութեան։

Պիղատոս իւր կէս իմն ծագրարար՝ արհամարհոտ, եւ կէս իմն համակրական հարցման պատասխանեոյ մի չէր սպասեր, զի անդէն իսկ «զայս իրրեւ ասաց, դարձեալ ել առ Հրեայսն եւ ասէ ցնոսա, եւս եւ ոչ մի ինչ պատճառս [= փնտս, յանցանք] գտանեմ ի նմա»։

«Զի՛նչ է ճշմարտութիւն»։ — որպիսի՞ նշանաւոր հարցուած հանդէպ «Իշխանի

(*) Հմմտ. «դու ասես» Մթ 27, 11 և Մկ 15,

2. այսօրինակ էր բարունական բանաձեւն կամ սնն հաստատութեան, հմմտ. եւս՝ «դու ասացեր» Մթ 27, 64 և «դու ասացեր թէ եւ եմ», կամ ըստ ոմանց՝ «ես եմ» Մկ 14, 62, նաեւ «դուք ասէք թէ եւ եմ» Ղկ 22, 71։

աշխարհիս աշարիկ» (ՅՆ 16, 11), յորում
«հաճեցաւ ամենայն լրումն Աստուածու-
թեանն մարմնապէս բնակել» (Կդ 1, 19 եւ
2, 9), եւ որ ասաց զանձնէ թէ՛ «եւս եւմ
հանապարհն եւ ճշմարտութիւն եւ կեանք»
(ՅՆ 14, 6)։— Ապա ուրեմն Գրիստոնէա-
կան Հաւատքն է միայն՝ որ կարող է կա-
տարելապէս յայտ առնել թէ՛ զի՛նչ է ճշ-
մարտութիւն։

Այլ արդ, եւ համառօտ իսկ ասել,
ճշմարտութիւնն է կրօնական-խմտաաւի-
րական զիտութիւն կամ ծանօթութիւն
սկզբանց, պատճառաց եւ էութեան համօ-
րէն իրաց, մասնաւորապէս իմաստի եւ
միախճանի կենաց մարդոյս։ Զայս ծանօ-
թութիւն ոմանք յուսան ստանալ մտա-
խորհ գննութեամբ եւ հայեցողական՝ տե-
ղական վարդապետութեամբ, որպէս փի-
լիսոփայք հեթանոսաց, մինչ՝ ըստ քրիս-
տոնէական հաւատոյ՝ Աստուածեղէն յայտ-
նութեամբ եւեթ հնարաւոր է հասու լինել
նմին։ Թէպէտ եւ ճշմարտութիւնն, զէթ
ըստ իմիք, այսինքն ճանաչողութիւնն նո-
րին, յայտնեաց Աստուած ամենայն մարդ-
կան (Հա 1, 18-25), եւ առանձինն Հրէա-
կան ազգին (Հա 2, 17-24), այլ սակայն
բովանդակ ճշմարտութիւնն միայն անձամբ
Յիսուսի Գրիստոսի երեւեցաւ եւ յայտնի ե-
ղև աշխարհի (ՅՆ 1, 17 եւ այլուր)։—
Այս է կատարեալ Աստուածածանօթութե-
ամբ ստացեալ բնազանցական ճշմարտու-
թիւնն, զոր վկայեաց Փրկիչն աշխարհի
(ՅՆ 3, 11 եւ 32 եւ այլուր)։

Ուստի քրիստոնէական հաւատովք մի-
այն մարթ է մեզ, ի ձեռն շնորհաց Ա. Հոգ-
ւոյն, հասանել զի զիտութիւն ճշմարտու-
թեան որ ընդ Աստուածապաշտութեանն է»
(Տա 1, 1)։ Ըսկ մարդկեղէն իմաստաւի-
րական վարդապետութիւնք եւ աշխարհա-
յին ուսմունք եւ զիտութիւնք առ այդ չեն
բաւական (2 Տմ 3, 7), զի սոքին առանց
հոգեւոր կրթութեան եւ վերին իմաստու-
թեան ոչինչ օգտեն (2 Կր 2, 12. Տա 3,
8. Կդ 1, 28. Եր 13, 9. Յկ 3, 13-18),
եւ զի քրիստոնէական հաւատք ո՛չ են հաս-
տատեալ իմաստութեամբ մարդկան, այլ
արդեամբ Հոգւոյն եւ զօրութեամբ Աստու-
ծոյ (1 Կր 2, 4-5)։ Մարդս մարդ լինի մի-
այն կրօնական-բարոյական կրթութեամբ եւ
զաստիարակութեամբ. զիտութիւնն առան-

ձինն ըստ ինքեան հպարտացուցանէ (1
Կր 8, 1)։ «Զի ամենայն աուրք բարիք եւ
ամենայն պարզեք կատարեալք ի վերուստ
են իջեալ առ ի Հօբէն լուսոյ» (Յկ 1, 17)։
Իսկ շնորհքն եւ ճշմարտութիւն ի ձեռն Յի-
սուսի Գրիստոսի եղեն» (ՅՆ 1, 17), «յո-
րում ամենայն զանձք իմաստութեան եւ
զիտութեան ծածկեալ կան» (Կդ 2, 3)։
Եւ Հոգին ճշմարտութեան է՝ որ առաջնորդէ
մեզ (ՅՆ 16, 13), եւ բանն ճշմարտութեան
է աւետարանն փրկութեան մերոյ (Գդ. 2,
5. Եփ 1, 13. Կդ 1, 5). զի «պառուզ
Հոգւոյն ամենայն բարութեամբ է եւ ար-
դարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ» (Եփ
5, 9. հմմտ. Եփ 4, 17 հհ. եւ 6, 13 հհ.)։

Վասն որոյ պարտ է մեզ կրթել զան-
ձինս մեր յաստուածապաշտութիւն, որ զա-
ւետիս կենաց ունի զարդիս եւ զհանդեր-
ձկոյն (1. Տմ 4, 7-8), առ որ ուղեցոյց
են մեզ Ա. Գիրք սաստուածաշունչք՝ որ կո-
րոզ են իմաստուն առնել զմեզ ի փրկու-
թիւն, ի ձեռն հաւատոցն որ ի Գրիստոս
Յիսուս (2 Տմ 3, 15-16), որով եւեթ մարթ-
եմք ուսանել եւ իմանալ ուղիղ եւ լուսա-
ւոր մտօք, առանց իրիք երկմտութեան,
թէ՛ զի՛նչ է ճշմարտութիւն։

Յոսպե, Ապրիլ 1929։

Յ. Յ. Մ.

ՈՒՂՂԵԼԻԹ

Ի նախընթաց հասածի Պարտաբանց.

- էջ 68 ր. ա. 5 ի վերուստ ընթ. 1 Կր 2,
3-4.
» 68 ր. ա. 16 ի վերուստ ընթ. որ սկիզբն
» 69 ա. ա. 8 ի վերուստ » զկնի խո-
նարնագոյն յաւելի է՝ (12, 28-30)
» 69 ր. ա. 11 ի ներքուստ ընթ. ընթե-
լագոյն է
» 70 ա. ա. 4 ի վեր. ընթ. զնրէջսմիաց
» 70 ա. ա. 13 ի վեր. ընթ. օգտն
» 70 ա. ա. 11 ի ներք. ընթ. մարգարես-
նայն
» 70 ր. ա. 23 ի վեր. ընթ. մշտիւ
» 71 ա. ա. 6 ի վեր. » յառաջ քան
զբանն ընդ զնելի է ստորակէտ
» 71 ա. ա. 13 ի վեր. ընթ. լուսոյ
» 71 ր. ա. 11 ի ներք. ընթ. բազում ի-
մասունի
» 71 ր. ա. 10 ի ներք. ընթ. ոչ բազում
» 72 ա. ա. 16 — 17 ի վեր. ընթ. սկզբ-
նայն
» 72 ա. ա. 1 ի ներք. զկնի ստեղ յա-
ւելի է՝ Յկ 1, 17
» 72 ր. ա. 19 ի վեր. ընթ. մշտիւ
» 72 ր. ա. 26 ի վեր. ընթ. մշտիւ